

CENTENARIO NACIMIENTO
CARDENAL **TARANCÓN**
1907-2007

WWW.CARDENALTARANCÓN.ORG

PAUL PRESTON

Bon dia a tot el món.

He de començar dient que per a mi és un gran plaer estar ací a Burriana, que considere el meu poble a Espanya. També és un gran honor que l'alcalde i la Fundació Cañada Blanch em convidaren a organitzar i presentar aquest homenatge al cardenal. Jo crec que en el moment actual, en el moment polític de creixent crispació, cobra una especial rellevància que estiguem tots ací per a celebrar la vida d'un home a qui podríem caracteritzar com l'exponent del principi de *in medio virtus*. O siga, Tarancón com un home de l'extrem centre.

És evident que la història de l'Església catòlica en l'Espanya del segle XX ha anat, com en tots els mil anys anteriors, en paral·lel a la història del mateix país. Totes les crisis d'un període especialment turbulent, com va ser el segle XX, tenien el seu rerefons religiós i un paper crucial i de vegades reaccionari per a la jerarquia eclesiàstica.

Vicent Enrique i Tarancón entenia com la societat espanyola estava fraccionada a causa de la Guerra Civil. L'Església havia proporcionat legitimitat tant al colp militar de 1936 com a la institucionalització de la victòria franquista. El règim de Franco va prendre la determinació de mantindre la divisió del país entre vencedors i vençuts i va ser una divisió legitimada per la jerarquia.

Evidentment, no tota l'Església espanyola estava alineada amb la dreta militar. Per aquell temps, el progressista més prominent dins de l'Església espanyola era l'arquebisbe de Tarragona, el cardenal Francesc Vidal i Barraquer, un home de pau, de qui es podria considerar successor Vicent Enrique i Tarancón. Si el cardenal Vidal i Barraquer era l'home de pau durant la Guerra civil, Vicent Enrique i Tarancón era l'home de pau durant la dictadura.

Al començament de la Guerra Civil, a pesar de la seua enorme popularitat a Tarragona, Vidal i Barraquer havia estat detingut per milicians anticlericals anarquistes. La Generalitat Catalana va poder aconseguir el seu alliberament i per a la seua seguretat personal van organitzar el seu trasllat a Itàlia, on va passar la resta de la guerra intentant

aconseguir mediació internacional per a dur a terme el conflicte. Precisament, per haver fet això, Franco no el va permetre mai tornar a Espanya. Una semblant sort li va ocórrer al bisbe de Bilbao, Mateo Múgica.

El sentiment ultra que subjeia en sengles expulsions va tornar als anys 60 amb els crits de *Tarancón al paredón*, i per això insistisc en eixa continuïtat entre els clergues liberals dels anys 30 i el paper posterior del cardenal Enrique i Tarancón. En el seu moment, Múgica i Vidal i Barraquer constituïen excepcions. En general, la jerarquia es va alegrar amb la victòria de Franco, encantada de veure la destitució de la legislació liberal de la República, incloent el divorci i de la devolució a l'Església del control de l'ensenyament i del monopoli de la pràctica religiosa. Tanmateix, en algunes parts d'Espanya, l'Església no representava totalment els valors militants de la dictadura. A Catalunya i al País Valencià, per exemple, hi havia una Església més sofisticada i liberal. Al País Basc, l'estreta relació entre el clergat i la població rural desmentia la idea que l'Església no feia més que subministrar la justificació teològica de la injustícia social.

A part d'aquest enfocament més liberal de molts clergues, com el cas d'Enrique i Tarancón i fins alguns elements de la jerarquia eclesiàstica a Catalunya i País Basc, existia uns sentiments regionalistes que van impactar sobre les relacions entre l'Església i l'Estat centralista. No és baladí comentar que als anys 40, l'encara jove Vicent Enrique i Tarancón, després d'haver viscut una experiència parroquial intensa, en la postguerra – primer a Vinaròs i després a Vila-real– va ser nomenat bisbe de Solsona, en la província de Lleida.

A pesar de la tendència predominantment integrista de la jerarquia, a partir dels anys 50 era possible percebre un pluralisme ideològic i teològic dins del catolicisme espanyol. L'Església no era, no és, només solament la seua jerarquia, sinó també la seua comunitat de creients. La jerarquia eclesiàstica consistia en molts bisbes que creien, com Franco, que un catolicisme militant i guerrer havia aconseguit totes les glòries del passat imperial d'Espanya i, ahora, que els valors estrangers liberals eren responsables pel declivi i decadència d'Espanya. En canvi, sempre hi havia uns bisbes subversius, més interessats en la missió de l'Església cap als pobres i també en les aspiracions sociopolítiques dels seus feligresos, fins i tot les regionalistes i nacionalistes.

La mateixa divisió es podria traçar dins del que se'n podria dir el Poble de Déu, és a dir, la gran massa dels fidels. El canvi sense precedents dins de l'Església als anys 60 va ser iniciat per les encíclics del papa Joan XXIII i les declaracions del Concili Vaticà II. La seua crida a favor d'un diàleg amb el món modern va ser impulsada després pel papa Pau VI i la importància del paper de Vicent Enrique i Tarancón, arquebisbe d'Oviedo des de 1964, es veuria reflectida en el fet que se'l va arribar a titllar de l'home de Pau VI a Espanya.

L'acceleració del canvi a Espanya es va nodrir de les divisions de les ales liberal i integrista de l'Església, que van ser alhora conseqüència dels profundíssims canvis socials i econòmics experimentats en l'Espanya del desenvolupament.

No és estrany que el mateix general Franco fera tot el possible perquè les conclusions del Concili Vaticà II no pogueren deslegitimar el seu règim. Quan es va trobar amb l'oposició clerical, ell i els seus afins van concloure que l'Església havia estat infiltrada per comunistes i francmaçons. Fins i tot va arribar a la conclusió que el papa Pau VI era un maçó, cosa que crec poc probable.

El paper desenvolupat en la resistència contra la dictadura per les associacions laiques de joves i obrers catòlics va tindre una importància cabdal. Van cridar l'atenció sobre els abusos dels drets humans, davant dels quals la jerarquia es mostrava feliçment miop. Quan l'Església, finalment, denunciava la brutalitat policíaca, es va engegantir el seu predicament entre l'opinió pública. El règim va respondre amenaçant amb reduir el seu suport econòmic a l'Església, una divisió que va ampliar les divisions entre l'Església i l'Estat. En aquells dies, el papa Pau VI ja havia fet a Tarancón arquebisbe de Toledo i, per tant, primat d'Espanya. Uns mesos després, el papa li va lliurar el capell de cardenal, a l'abril de 1969. Al febrer del mateix any, ja havia estat triat vicepresident de la Conferència Episcopal. Dos anys després, quan va morir el seu president, el reaccionari bisbe de Madrid-Alcalà monsenyor Casimiro Morcillo, el cardenal Enrique i Tarancón va passar a ser cardenal-arquebisbe de Madrid i president de la Conferència Episcopal.

Per tant, la influència del cardenal es veuria en la contribució de l'Església en la construcció de la democràcia després de la mort de Franco. En època de Tarancón, els

catòlics es veurién lliures a votar sobre la reforma política segons les seues consciències i els polítics van ser encoratjats a comportar-se moralment com a cristians.

En una nova situació de mercat lliure respecte a les eleccions ètiques, el cardenal Enrique i Tarancón va poder controlar tant l'acció de reraguarda dels conservadors majors com les pressions dels radicals més joves. Hi hauria canvis dramàtics com a conseqüència de la mort en 1978 del papa Pau VI i la seua substitució final pel conservador energètic polonès Karol Wojtyła, conegut com Joan Pau II. Irònicament, en època de Tarancón, l'Església espanyola va passar de viure en un context d'un papat liberal i un règim reaccionari a viure amb un papat conservador i un règim democràtic.

L'immens mèrit del cardenal Enrique i Tarancón va ser la seua aguda sensibilitat enfront dels canvis complexos als quals va ser sotmesa una Església bufetejada pels vents de canvi des de Roma i una evolució sociològica que reflectia els profunds canvis socials d'una Espanya que es modernitzava a passos de gegant. Ell –i la seua Església– va fer una contribució crucial a la naturalesa pacífica de la transició a la democràcia al dissociar-se públicament de la dictadura.